

Corine de Ruiter:
'Forensisch deskundigen roepen geregeld dingen die niet waar zijn'

Corine de Ruiter is hoogleraar forensische psychologie in Maastricht en verbonden aan het Trimbos instituut in Utrecht. Ze treedt regelmatig op als deskundige in strafprocessen en doet onder andere onderzoek naar risicotaxatie-instrumenten die (herhaling van) crimineel gedrag kunnen voorspellen.

'STRAFRECHT

Corine de Ruiter wil dat juristen en psychologen van elkaar leren

HAALT ZIJN DOELEN NIET'

U hebt veel kritiek op het functioneren van de strafrechtspleging in Nederland. Wilt u het strafrecht het liefst afschaffen?

'Nee, dat is te extreem gezegd. Het strafrecht heeft een duidelijke maatschappelijke functie, alleen werkt het in de praktijk niet op de manier waarop het zou moeten werken. Volgens de juridische theorie zijn vergelding, speciale en generale preventie en rehabilitatie doelen van het strafrecht. Als wetenschapper die zich baseert op *evidence based* onderzoek, moet ik constateren dat die doelen niet of maar in beperkte mate worden gehaald. Ik denk dat de strafrechtsgemeenschap veel kan hebben aan de forensische psychologie. Wij onderzoeken waar crimineel gedrag vandaan komt, wat bepalende factoren zijn, wat je er aan kunt doen. Dat lijkt me van belang gezien de doelen die het strafrecht stelt.'

Veel juristen zijn sceptisch over uw prestaties. Alsof psychologen het allemaal beter weten.

'Dat vind ik jammer. De doelen die

we nastreven zijn hetzelfde, volgens mij kunnen we van elkaar leren. Binnen organisaties als het OM of de rechterlijke macht spelen krachten als innovatie en creativiteit niet zo'n grote rol. In de moderne maatschappij zijn er bijna geen organisaties meer die zo monodisciplinair zijn als de zittende magistratuur en het OM. Dat is een gemis. Het is zo goed om over de grenzen van je eigen vak te kijken en dat ook in te bouwen in je eigen organisatie. Ik geef een voorbeeld. Uit de neurowetenschappen weten we dat allerlei vormen van psychopathologie ergens in het brein gelokaliseerd kunnen worden. Zo weten we dat gebrek aan empathie samen kan hangen met gebrekkig functionerende amandelkernen in ons brein. Mensen met zo'n defect herkennen negatieve emoties als angst en verdriet niet in de gezichten van anderen, waardoor ze letterlijk niet kunnen meevoelen met anderen. Empathisch vermogen is essentieel voor de ontwikkeling van het geweten in de kindertijd, dus zo kan iemand zich

ontwikkelen tot een psychopaat. Het onderscheid tussen "mad" en "bad" is niet zo groot als veel juristen denken. Dat inzicht heeft invloed op de manier waarop je met een begrip als toerekenbaarheid omgaat. In Californië onderzoekt een groep wetenschappers uit verschillende disciplines, neurowetenschappers, psychologen, criminologen, juristen, sociologen, welke consequenties de neurosciences hebben voor het strafrecht. *Out of the box* denken. Dat zou ik in Nederland ook graag zien.'

U stelt dat straffen niet helpt om het leed te vergelden. Denken slachtoffers daar ook zo over?

'Slachtoffers voelen zich bijna zonder uitzondering miskend. Weliswaar hebben ze spreekrecht gekregen en doet het OM erg zijn best, maar fundamenteel ontbreekt er van alles. Het strafrecht hoeft de pijn niet weg te nemen, slachtoffers zullen zelf hun verlies moeten verwerken. Maar het strafproces kan daarbij wel helpen. Experimenten met vormen van herstelrecht en mediation laten ▶

duidelijk zien dat slachtoffers, ook van ernstige misdrijven, na enige tijd behoefte kunnen hebben om vragen te stellen aan de dader. Mensen die dat doen blijken minder met wrok te blijven zitten en blijven minder getraumatiseerd.'

In uw oratie hamerde u op het belang van preventie. Daartoe ontwikkelt u onder andere modellen voor risicotaxatie. Kunt u de kans op recidive inmiddels goed voorspellen?
'Het ziet er goed uit, maar we moeten nog wel investeren in het opleiden van goede deskundigen. Alleen een lijstje afvinken heeft geen zin. Iemand die psychotisch is en paranoïde wanen heeft, loopt bijvoorbeeld een verhoogd risico om gewelddadig te worden. Mensen die veel drinken hebben een verhoogde kans op impulsieve agressie. Maar bij iemand die beide heeft, én wanen én een alcoholprobleem, wordt het risico niet twee, maar tien keer zo groot. Die specifieke forensische kennis ontbreekt veelal, ook nog in de rechtszaal. Ik hoor collega's in een strafproces regelmatig dingen

zeggen waarvan ik denk: "dat klopt gewoon niet met de wetenschappelijke feiten". De rechter heeft geen idee en mij wordt niets gevraagd, dus daar zit ik dan met kromme tenen.'

Hoe moet een officier van justitie of een rechter weten wie er gelijk heeft?

'Dat is inderdaad een groot probleem. In Nederland is het niveau van de forensische deskundigen laag. Ze roepen geregeld dingen die niet waar zijn. Het is jammer dat wij geen kruisverhoren hebben, want die geven de mogelijkheid om echt goed door te vragen. Dat zou in elk geval meer moeten gebeuren. Doorvragen.'

Aan de ene kant moeten officieren en rechters dus meer naar gedragswetenschappers luisteren, aan de andere kant moeten ze niet altijd geloven wat die gedragswetenschappers zeggen.

'Er zit kaf onder het koren, absoluut. Dat is ook de reden waarom we veel moeten investeren in het opleiden van forensische experts. Ik hoop ook dat het nieuwe register

voor gerechtelijk deskundigen voor een kwaliteitsverbetering zal zorgen.'

U houdt een pleidooi voor alternatieve straffen op het moment dat de samenleving vraagt om keiharde sancties. Bent u niet bang dat mensen uw visie afdoen als soft jaren zeventig gebabbel?

'Ik ontmoette laatst nog een jongen in een jeugdgevangenis. Hij had jarenlang alle hoeken van de kamer gezien, zijn vader mishandelde hem ernstig, de jongen was te midden van agressie opgegroeid. Dat uitte hij zelf ook door in vechtpartijen te raken en antisociaal gedrag te vertonen. Wat wil je als maatschappij? Die jongen voorgoed opsluiten? Of proberen contact te maken en een ingang te vinden naar de pijn, het verdriet, alles wat hij heeft meegemaakt en wat hem heeft gevormd, opdat hij die stoere buitenkant niet meer nodig heeft en op een normale manier met anderen kan omgaan? Dat is de weg waarvoor ik kies.' ◀

Tekst: Miek Smilde
Foto: Rob Oostwegel

Illustratie: Guusje Kaaijk

Hoek van Jan

Verskil

Wat ik nog van haar wist? Ze had brand gesticht. Drankprobleem ook. Was veroordeeld tot deels voorwaardelijke straf. Moest zich laten behandelen. Verder eigenlijk niet zoveel. Tot ik ineens een brief kreeg. **Ze schreef dat ze me op televisie had gezien. En dat ze nog vaak terug dacht aan de mooie brief die ze van mij had gekregen.** Ze las hem nog wel eens. Als ze verdrietig was. Want dan wist ze dat er ook nog mensen waren met een 'Goede Bedoeling'. Met hoofdletters.

Ik heb flink gepiekerd. Wat had ik haar in hemelsnaam geschreven? Maar hoe ik ook heb gewroet in de krochten van mijn geheugen: ik weet het niet meer. Maar het moet indruk gemaakt hebben. Een half jaar later volgde een kerstkaart. Daarin prijkte een foto van een herdershond. Erom heen had ze zorgvuldig watten geplakt. Goedmoedig staaarde het dier me aan. Dat bracht wel weer iets meer van herinnering terug. Ik meende dat ze inderdaad zo'n hond had. Er stond geen tekst bij dit keer. Nou: de voorgedrukte heilswensen dan. Ik vroeg me af hoe het met haar zou zijn.

Het antwoord kwam een half jaartje later. Bij de post lag een schrift. Elke bladzijde ervan was beschreven. Het woord ellende kwam er opmerkelijk vaak in voor. Ik kon de zinnen niet altijd volgen. Maar het einde liet aan duidelijkheid niets te wensen over.

'Ik ben trots op mezelf dat ik veel dingen heb geleerd. Dat ik door die stok achter de deur toch een ander mens ben geworden. En dat ik een mooie tijd mag gaan beleven. Juist aan je toekomst kunnen gaan werken en ik zal nog vaak veel gaan vallen. Maar opstaan hoort daar ook weer bij. Mijn drank blijft uit mijn buurt.'

Dat was het laatste wat ik van haar hoorde. Een jaar of twee geleden nu. Ook bij de politie dook ze nooit weer op. **Je zult mij nooit meer horen beweren dat we geen verschil kunnen maken.** En hoe weinig ik me ook nog van haar herinner, dat onthoud ik in elk geval.

Jan Hoekman, officier van justitie

'Onderscheid tussen "mad" en "bad" is niet zo groot als veel juristen denken'

